HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מסורת הש״ס

א) גיר׳ התוס׳ בחגיגה כג. ד״ה ונפסקה אביי קא אזיל בתר רב יוסף, ב) תוספתא דכלים ב״ב פ״ד, ג) יבמות קא., ד) [לקמן קכג.],

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ רבי ירמיה כו׳ איפסיק ליה רצועה: (ב) רש״י ד״ה טמא לא נ״ל קודם ד״ה טהור דתו לא:

קיטרא דקיטרי בזממא וקיטרא דקטרי באיסטרידא חיובא הוא דליכא הא איסורא איכא ויש שמותרין לכתחילה ומאי ניהו קושרת מפתחי חלוקה: מפתח חלוקה: פשיטא לא צריכא דאית ליה תרי דשי מהו דתימא חדא מינייהו בטולי מבטיל קא משמע לן: וחוטי סבכה: פשיטא לא צריכא דרויחא לה מהו דתימא מישלף שלפא לה קא משמע לן דאשה חסה על שערה ומישרא שריא לה: ורצועות מנעל וסנדל: איתמר התיר רצועות מנעל וסנדל תני חדא חייב חטאת ותניא אידך פטור אבל אסור ותניא אידך מותר לכתחילה קשיא מנעל אמנעל קשיא סנדל אסנדל מנעל אמנעל לא קשיא הא דקתני חייב חטאת בדאושכפי פטור אבל אסור בדרבנן מותר לכתחילה בדבני מחוזא סנדל אסנדל לא קשיא הא דקתני חייב חטאת בדטייעי דקטרי אושכפי פטור אבל אסור בדחומרתא דקטרי אינהו מותר לכתחילה בסנדל דנפקי ביה בי תרי כדרב יהודה דרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא הוה ליה ההוא זוגא דסנדלי זמנין דנפיק ביה איהו זימנין נפיק ביה ינוקיה אתא לקמיה דאביי א״ל כה״ג מאי א״ל חייב חטאת א״ל השתא פטור אבל אסור קא קשיא לי חייב חטאת קאמרת לי מאי טעמא א״ל משום דבחול נמי זימנין נפיקנא ביה אנא זימנין נפיק ביה ינוקא א״ל אי הכי מותר לכתחילה [א]רבי ירמיה הוה קאזיל בתריה דר׳ אבהו בכרמלית איפסיק (א) רצועה דסנדליה אמר ליה מאי ניעבד לה א״ל שקול גמי לח דחזי למאכל בהמה וכרוך עילויה אביי א)הוה קאי קמיה דרב יוסף איפסיק ליה רצועה אמר ליה מאי איעביד ליה א״ל שבקיה מאי שנא מדרבי ירמיה [ב]התם לא מינטר הכא מינטר והא מנא הוא דאי בעינא הפיכנא ליה מימין לשמאל א״ל מדקמתרץ רבי יוחנן אליבא דרבי יהודה [ג]ש״מ הלכה כרבי יהודה מאי היא ב)דתניא [ד]סנדל שנפסקו שתי אזניו או שתי תרסיותיו או שניטל כל הכף שלו טהור אחת מאזניו או אחת מתרסיותיו [ה]או שניטל רוב הכף שלו טמא ר׳ יהודה אומר נפסקה פנימית טמא החיצונה טהור ואמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנה אמר ר׳ יוחנן כמחלוקת לענין טומאה כך מחלוקת לענין שבת אבל לא לענין חליצה והוינן בה [ר׳ יוחנן] אליבא דמאן אילימא אליבא דרבנן מדלענין טומאה מנא הוי לענין שבת נמי מנא הוי אבל לא לחליצה דלאו מנא הוא ג)והתנן [ו]חלצה של שמאל בימין חליצתה כשרה ואלא אליבא דרבי יהודה ד)מדלענין טומאה לאו מנא הוא לענין שבת נמי לאו מנא הוא אבל לא לחליצה דמנא הוא אימור דאמרי׳ חלצה של שמאל בימין חליצת׳ כשרה היכא דלמילתי׳ מנא הוא הכא למילתיה לאו מנא הוא דהא אמר ר׳ יהודה נפסקה החיצונה טהור אלמא לאו מנא הוא לעולם אליבא דר׳ יהודה אימא וכן לחליצה והא קמשמע לן דכי אמרינן חלצה של שמאל בשל ימין חליצתה כשרה היכא דלמילתיה

קיטרא דקיטרי בזממא. רצועה ארוכה שמכניסין בטבעת אסור לכתחילה לקושרה שם מפני שפעמים שמניח שם שבוע או שבועיים וקושר ומתיר ראש האחד שנתון ביתד או בעמוד שאסור בו האנקה והגמל: **תרתי דשי.** שתי פתחים היינו אותן לשונות והויין זו למעלה וזו למטה זו לימין וזו לשמאל ואם אינה מתרת אלא האחד יכולה לפושטה וללובשה בדוחק: **מהו דתימא חדא מינייהו בטולי מבטיל לה.** ותיהוי קשר של קיימא וכיון דלא ידעי הי מינייהו תרווייהו ליתסרו קא משמע לן: **פשיטא.** דהא כל יומי שריא לה: **דרויחא.** לא דחקתו בראשה אלא קושרתו בריוח שיכולה לחולצה מראשה כשהיא קשורה: **מהו דתימא מישלף שלפא לה.** מראשה הכי והוה לה קשר של קיימא: **חייסה על שערה.** שמא תוליא בדוחק ותינתק שערה. ודפסקיא נמי איכא לשנויי כה״ג מהו דתימא מחתא ליה דרך רגלה ויוצאה קמ״ל דלא עבדה הכי משום ניוולתא: **בדאושכפי.** בקשר שהאושכף עושה כשתוחב הרצועה במנעל קושר קשר מתוכו שלא תוכל לצאת והוא קיים לעולם: **בדרבנן.** כשקושרים סביב רגלים אין קושרין בדוחק שפעמים שחולצו כשהוא קשור ונועלו כשהוא קשור ומיהו קשר של קיימא לא הוי שבשעת הטיט מתירין אותו וקושרין אותו בדוחק שלא ידבק בטיט וישמט מרגליו: **בדבני מחוזא.** שהם רחבי לבב ומקפידים על לבושיהן ונעליהן להיות מכוונין וקושרין אותו בדוחק וצריך להתירו ערבית: **בדטייעי דקטרי אושכפי.** בסנדלים של ישמעאלים סוחרים שהאושכפים קושרים בהן הרצועות בקשר קבוע: **בדחומרתא דקטרי אינהו.** אלו סנדלים של שאר אנשים שאין רצועות קבועות בהן ע״י אומן אלא הם עצמן קושרין אותם בחומרתא בעלמא וקושרין ומתירין ופעמים שמתקיים שבת או חדש: **דנפקי בי תרי.** וצריך כל אחד ואחד לקשור לפי רגלו הלכך בכל יום קושרו ומתירו: **כה״ג.** שאני מתירו עכשיו ונועל בני ושבת היתה: **השתא פטור אבל אסור הוה קשיא לי.** אמאי אסור: **מ״ט.** קשיא לך: **א״ל משום דבחול נמי.** אני מתירו בכל יום וקושרו התינוק לפי רגלו: **אי הכי מותר לכתחילה.** ומעיקרא סבר דלא רגיל למעבד הכי וקטרא דאושכפי הוה שרגיל להיות קבוע: **איפסיק רצועה דסנדליה.** ונפל הסנדל מרגלו שע״י הרצועה הוא עומד. שהסנדל פתוח מעל גביו וצדדיו של עץ או של עור שלוק וקשה והרצועות נקשרות על גב הרגל ומעמידות אותו: **שקול גמי לח דחזי למאכל בהמה.** דראוי לטלטול: **וכרוך.** במקום הרצועה ונועלו עד שתכנס: **אביי הוה קאי קמיה דרב יוסף.** בחצר: **שבקיה.** במקום שנפל מרגלך ולא תטלנו בידך להצניעו: **ומ״ש מדר׳ ירמיה.** דשרא ליה ר׳ אבהו לנועלו ע״י גמי: **התם.** בכרמלית כגון בקעה לא הוה מינטר: **והא מנא הוא.** ואמאי אסור לטלטלו והא עדיין תורת מנעל עליו: **דאי בעינא הפיכנא מימין לשמאל.** שהסנדל יש לו שתי תרסיות והן של עור מקום קביעות הרצועות אחת מבחוץ ואחת מבפנים לבין שני רגלים כעין שיש למנעלים שלנו וכשנפסק הפנימי ראוי הוא לתקנו ואע״ג שתיקונו ניכר וגנאי הוא מיהו לצד פנים לא מיתחזי וכשנפסקה חיצונה אינו הגון שוב לתקנו. והך דאביי חיצונה איפסיק משום הכי אסריה רב יוסף אפילו לטלטלו וא״ל אביי והא אכתי מנא הוא דהפיכנא ליה לרגל האחרת ונמצאת החיצונה פנימית: **א״ל מדקא מתרץ רבי יוחנן.** למילתיה דר״י לקמן ומפרש לה: **ש״מ הלכה כר״י.** דאמר משנפסקה החיצונה לאו מנא הוא: **אזניו.** שכלפי גב הרגל שאוחזו בהן כשנועלו: **תרסיותיו.** מקום קביעות הרצועות: **הכף.** סול״א בלע״ז שתחת פרסות הרגל: **טהור.** דתו לא מתקני ליה וא״נ מתקני ליה חדוש הוא והשתא מיהא בטיל ליה: (ב) **טמא.** לא פרחה טומאה מעליו דאכתי מנא הוא ואפילו נפסקה החיצונה דאי בעי מפיך ליה מימין לשמאל ונמצאת חיצונה נעשית פנימית: **ואמר עולא** גרסי׳: **אליבא דמאן.** מהני תנאי א״ר יוחנן דמאי דסבירא ליה לענין טומאה ס״ל לענין טלטול שבת אבל לענין חליצה מודה לבר פלוגתיה: **אילימא לרבנן.** אשמעינן רבי יוחנן דכי היכי דלענין טומאה משוי ליה מנא לענין שבת נמי מנא הוא אבל לחליצה לאו מנא הוא ואינו כשר לחליצה והא אנן תנן חלצה בסנדל של שמאל בימין שהחליצה ברגל ימיני ואם נעל בו סנדל שמאל וחלצה כשר ואי נפסקה חיצונה דסנדל של שמאל אמאי לא הוה כשר לחלוץ הואיל ובעלמא סנדל הוא משום דחזי להפוכי ה״נ חזי להפוכי: **אלא אליבא דר״י.** אמרה ר׳ יוחנן למילתיה ולאשמעינן דבחליצה מודה ר״י דמנא הוא כגון שנפסקה חיצונה של שמאל הופכו לימין וחולץ וכדתנן של שמאל בימין חליצתה כשירה: **אימר דאמרינן חליצה כשירה.** היכא דלא נפסקו תרסיותיו: **דלמילתיה.** ברגל העשוי לו מנא הוא: **הכא למילתיה לאו מנא הוא.** דהא ר״י לענין טומאה ושבת לאו מנא משוי ליה: **אימא וכן לחליצה.** כדמפרש ואזיל ואשמעינן דכי אמרינן חלצה כו׳ ואליבא דרבנן לא מצינן לאוקמיה

אימור דאמרי׳ חליצתה כשרה היכא דלמילתיה מנא הוא. והא דלא מוקים לה אליבא דרבנן אבל לא לחליצה משום דלמילתיה דהיינו בשמאל לאו מנא הוא[א] היינו טעמא משום דכיון דמנא הוא לדידהו לשבת ולטומאה[ב] אף על גב דלמילתיה לאו מנא הוא כשר הוא לחליצה כיון דשל שמאל בימין חליצתה כשרה[ג] אבל לר׳ יהודה דלמילתיה לאו מנא הוא ולמידי אחרינא נמי לאו מנא הוא מסתבר דלאו מנא הוא לחליצה:

סנדל

עין משפט נר מצוה

ה א ב ג מיי׳ פ״י מהל׳ שבת הלכה ד סמג לאוין סה טוש״ע א״ח סי׳ שח סעיף טו:

ו ד ה מיי׳ פ״ז מהלכות כלים הלכה יב יג ופכ״ד הלכה ד:

ז ו מיי׳ פ״ד מהל׳ יבום הלכה יט סמג עשין כה טוש״ע אה״ע סי׳ קסט סעיף כב בהג״ה:

לעזי רש״י

שול״א. סוליה.

מוסף תוספות

א. אלא משום דאמרי׳ מיגו דמצי לאפוכי משמאל לימין הוי מנא, וא״כ לרבנן נמי נימא דלאו מנא הוא לחליצה. רמב״ן. ב. משום דאי בעי מהפך ליה משמאל לימין. רמב״ן. ג. כ״ש בזה שכל עצמו אינו קרוי סנדל אלא מפני שעומד להתהפך ולמהוי של ימין. רמב״ן. טפי קרינן ביה מנעל של ימין. חי׳ הר״ן.

רבינו חננאל

לקמן. **ואסיקנא** האי קטרא דקטרי בזממא ודקטרי באיסטדירא חיובא ליכא איסורא מיהא איכא, אבל מפתחי חלוק אע״פ דאית ליה תרתי דשי, כי היכי דאית השתא למני, שרי למיקטרינהו לתרוייהו ולא אמרינן דחדא מיניהו בטולי בטלה אלא תרווייהו שרי למיקטרינהו. **פי׳** פסיקיא, חגרה, כדמתרגמינן [ישעיה ג] ותחת חגורה נקפה [ואתרא דהוו אסרן פסקיא], והוא המיין של נשים. **פי׳** סבכה, וקאיה [נ״א: וקאזה] בלשון ערבי. שרי למקטר בהנהו חוטי שערה דמשרה הוא דשריה ליה ולא (שיפה להו מיעוף) [שלפה להו מישלף]. **רצועות** מנעל **וסנדל** אית בהו ג׳ בבי. קיטרי דקטרי [לה] אושכפי לההיא רצועה במנעל עצמו, המתירה חייב חטאת. והני רצועות הנמשכות מגופו של מנעל, שקושרין אותו על הרגל ועל השוק אחר שנועלין המנעל, הנך מותר לכתחילה לקשרן ולהתירן, וזהו דבני מחוזא. (והן) [וכן] נמי קשר חיצון של רצועות שהוא למעלה מן השוק ומן הרגל, אם מעיקרא קשרן לשום כך הרצען, קשר של קיימא, שכשנועל ההוא מנעל מכניס רגליו באותן הרצועות ואינו מתירן כל עיקר, ההוא נמי [אם] (ה)מתירו חייב עליו חטאת. אבל זה הקשר החיצון שלא קשרו האומן, אלא כל אדם קושרו כי היכי דניחא ליה מרווח או צר, (או) כגון מסאני דרבנן שכל אחד מעמידו על חפצו, כד רויח (למיסם) [למיהב] ולמישלף בניחותא, כגון זה המתירו פטור, שהרי מעשה הדיוט הוא. אבל אסור להתירו לכתחילה (דהוא) [דהא] קא מוקים ליה על חפצו וקשרו כמין קשר של קיימא, לפי שאין דעתו להתירו ולשנותו. ומסאני דבני מחוזא דעבידן להתירן ולקשרן בכל זמן דכד בעי למרהט שרי ליה וקמיע [נ״א: וקמיט] ליה, וכד בעי לסגויי בניחותא כי הילוכן דרבנן מרפי ליה, כי הא גוונא מותר להתירו לכתחילה. **וסנדל** כי הלין אנפין אית ביה. סנדל דטייעי כגון קצת האי דקרו ליה השתא תאסומא, דעביד ליה לפי מידת אסתוארא דכרעיה, וקטר ליה קיטורא מעליא, אם התירו חייב חטאת. ודחומרתא, פי׳ מכנפין כולהי רצועות ומעיילין בחומרתא דכד בעי מעיין והדר קטיר מאבראי דחומרתא, וכד בעי מרווח, כגון האי פטור אבל אסור. וסנדל המוכן לשנים דחומרתא דכד בעי האי למסיימיה מרווח ליה, וכד בעי אחרינא למסיימיה קמיט ליה, ודאי הני לא קטרי [ליה] קשר של קיימא מעיקרא, דניח ליה להתירו וניח ליה נמי לאידך להתירו, הלכך [שרי להתירו] לכתחילה. **הא** דר׳ ירמיה דאיפסיק ליה רצועה דסנדליה, וא״ל ר׳ אבהו שקול גמי לח דחזי למאכל בהמה וכרוך עליה ואתיה. קיי״ל דהאי גמי לח (דא״ל) [קאמר ליה] כי היכי דאיתכשר להנטל בשבת, דהאי [גמי] כיון דחזי למאכל בהמה הוה ליה דבר הניטל בשבת כמו ככר או תינוק, ושרי לאיתויי פחות [פחות] מד׳ אמות כר׳ יצחק, דאמר מוליכו פחות פחות מד׳ אמות. ולא תימא כיס בלבד שרו ליה דאדם [נ״א: מפני שאדם] בהול על ממונו, ואי לא שרית ליה אתי לאתוייה ד׳ אמות בר״ה, אלא [אפי׳] כל דבר שצריך לו מדתנן המוציא תפילין מכניסן זוג זוג ובשעת הסכנה מכסן והולך לו, בד״א בסכנת גוים, אבל בסכנת לסטין מוליכן פחות פחות מד׳ אמות. **וה״מ** בדוכתא דלא מינטר, אבל בדוכתא דמינטר לישבקיה בדוכתא, כרב יוסף. ואע״ג דא״ל אביי אי בעינא אפיכנא ליה, לא חיישינן ליה. **יש** רבנן דהוו מפרשי אפיכנא ליה מימין לשמאל, וכיון דאפיכנא ליה הויא לה רצועה דאיפסיקא (וסדורא דפיש לבראי ומיהדק קליל) ומסתגי ליה. ואנן לא קא מתחזי לנא היכי הוי הכין, אלא הפוך מקום עקיבו לראשו ואוחזו באצבעותיו, ואמר ליה כיון דמסגינא ביה אע״פ בהיפוך כלי

רבינו חננאל (המשך)

הוא אמאי אסור לטלטוליה. ואמר ליה רב יוסף מדמתרץ ר׳ יוחנן אליבא דר׳ יהודה דכד מפסיק סנדל אע״ג דאפשר להפוכיה לאו מנא הוא, ש״מ דהלכתא כר׳ יהודה. מאי דר׳ יהודה דתניא סנדל שנפסקה אחת מאזנא או אחת מתרסיותיו או שניטל כל הכף טמא. ב׳ אזניו או ב׳ תרסיותיו או שניטל רוב הכף טהור. ר׳ יהודה אומר נפסקה הפנימית טמא, החיצונה טהור. פירוש קסבר ר׳ יהודה אע״פ שלא נפסקה אלא האוזן החיצונה של סנדל בלבד, נפיק ליה מתורת כלי וטהור. ות״ק סבר אם נפסק אחת מאזניו או אחת מתרסיותיו עדיין כלי הוא, אינו יוצא מתורת כלי עד שיפסקו שתיהן. ולר׳ יהודה כיון שנפסק האוזן החיצונה כבר יצא מתורת כלי וטהור הוא. ואע״פ שיכול להפכו לזה הסנדל ברגלו האחרת ולשום האוזן החיצונה פנימית, וקמתרץ ר׳ יוחנן אליבא דר׳ יהודה דאמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנא אמר ר׳ יוחנן, כמחלוקת לטומאה כך מחלוקת לעניין שבת אבל לא לחליצה. פי׳ כל דהוא כלי לקבל טומאה, גם הוא כלי לינטל בשבת, וכל שיצא מתורת כלי לעניין טומאה, אף יצא מתורת כלי לעניין שבת ואינו ניטל, ומשום הכי אצרכיה רב יוסף למישבקיה ודלא לטלטוליה בשבת. **והיכי** מתרץ דר׳ יוחנן אליבא דר׳ יהודה דקתני ר׳ יוחנן אבל לא לחליצה, והוי בה רבא אליבא דמאן קאמר ר׳ יוחנן אבל לא לחליצה, אילימא אליבא [דרבנן] דסברי בפסיקת אוזן אחת לא נפיק מתורת כלי, ואמר ר׳ יוחנן כי לא נפיק מתורת כלי אליבא דרבנן לא לעניין טומאה ולא לעניין שבת, אבל לעניין חליצה אינו כשר ולאו ככלי הוא. והא לדברי הכל אם נפסקה האוזן הפנימית כלי גמור הוא, ואי מיפסקא החיצונה מהפיך ליה לסנדל ומשוי ליה פנימית. ותנינן בהדיא לעניין חליצה דאי אפיך לסנדל של שמאל בימין וחלץ כשר, דתנן חלצה בשל שמאל בימין חליצתה כשרה. אלא כי קאמר ר׳ יוחנן אבל לא לחליצה אליבא דר׳ יהודה דסבר בפסיקת אוזן החיצונה יצא מתורת כלי לגמרי, ולעניין שבת ולעניין טומאה מודה ליה ר׳ יוחנן לר׳ יהודה וסבר לה כותיה, אבל לא לחליצה דסבר ר׳ יוחנן לחליצה כלי כשר הוא, ומדתנן חלצה בשל שמאל בימין חליצתה כשירה. **ודחינן** אימור דאמור רבנן חלצה בשל שמאל בימין כשר, דבמקומו כלי מעליא הוא. כלומר ברגלו השמאל סנדל מעולה הוא. אבל הכא שנפסקה אזנו החיצונה (דילמא אליבא דרבנן קא׳ בלבד) הרי באותה הרגל לאו סנדל מעליא הוא שהרי נפסקה אזנו החיצונה. ומן שנפסל באתריה דלא הוי באתריה מנא, איך הוי מנא באתריה דלאו דידיה הוא. **ונדחו** אלו הדברים, ולא עמדה כדרך שאמרנו, כי לעניין טומאה ושבת וחליצה יש ביניהן הפרש, לא אליבא דרבנן ולא אליבא דרבי יהודה. והדרנן לתירוצא וכן לחליצה, כלומר תורת כלי בחליצה כתורת כלי בעניין שבת ובטומאה, ואליבא דרבי יהודה דאמר בפסיקת אוזן החיצונה בלבד הוא יוצא מתורת כלי.